

5. Віденська конвенція про дипломатичні зносини : міжнар. док. від 18 квіт. 1961 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_048#Text.

6. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

7. Про внесення змін і доповнень до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України (щодо кримінальної відповідальності осіб під час особливого періоду та в умовах надзвичайного стану) : законопроект № 7156 від 13 берез. 2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39213>.

Білянська Наталія Володимирівна,
професор кафедри цивільно-правових
дисциплін Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВОЄННИМИ ЗЛОЧИНАМИ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Збройна агресія Російської Федерації принесла і продовжує приносити Україні значні втрати – загибель громадян як серед цивільного населення, так і військових, а також знищення та пошкодження майна фізичних та юридичних осіб, об'єктів культурної спадщини та інфраструктури, що є державною чи комунальною власністю. Крім того, непоодинокими є випадки мародерства (викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених), а також розкрадання майна, речей чи інших цінностей у населення.

Такі дії агресора як навмисне вбивство, катування та нелюдське поводження, навмисне заподіяння тяжких страждань або серйозного каліцтва чи нанесення шкоди здоров'ю людини, а також неправомірний напад на культурні цінності, які чітко розпізнаються, великомасштабне руйнування майна, знищення або розграбування власності противника є серйозними порушеннями норм міжнародного гуманітарного права. Також заборонено знищувати або захоплювати власність противника та власність цивільного населення, крім випадків, коли такі дії викликані абсолютною військовою необхідністю [1]. В таких ситуаціях важливим постає питання щодо можливості відшкодування завданої шкоди в умовах воєнного стану.

Слід зазначити, що на сьогодні відсутній чіткий механізм відшкодування шкоди, завданої воєнними злочинами внаслідок збройної агресії Російської Федерації, хоча перші кроки Україною в цьому напрямку вже зроблено. Так, 20.03.2022 Кабінетом Міністрів

України було прийнято постанову № 326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації», відповідно до якої основними напрямками визначення шкоди та збитків є:

- 1) людські втрати та пов'язані з ними соціальні витрати;
- 2) економічні втрати, пов'язані з людськими втратами;
- 3) військові втрати;
- 4) втрати, пов'язані із забезпеченням публічної безпеки і порядку, боротьби із злочинністю, забезпеченням безпеки дорожнього руху;
- 5) втрати житлового фонду і об'єктів житлово-комунального господарства;
- 6) втрати земельного фонду;
- 7) втрати лісового фонду;
- 8) втрати надр;
- 9) втрати акваторії;
- 10) збитки, завдані природно-заповідному фонду;
- 11) втрати інфраструктури транспорту, телекомунікаційної мережі і зв'язку;
- 12) втрати енергетичної інфраструктури;
- 13) втрати культурної спадщини;
- 14) економічні втрати підприємств;
- 15) втрати установ та організацій;
- 16) шкода, завдана земельним ресурсам;
- 17) шкода, завдана атмосферному повітрю;
- 18) збитки, завдані водним ресурсам та об'єктам водогосподарської інфраструктури [2].

По кожному з вказаних напрямів протягом шести місяців має бути розроблена Методика визначення шкоди та збитків, що в майбутньому створить реальну можливість для України отримати належне відшкодування завданої шкоди.

Також 17.05.2022 у Верховній Раді України було зареєстровано проект Закону № 7385 «Про відшкодування шкоди завданої потерпілому внаслідок збройної агресії Російської Федерації» [3]. Цей законопроект регулює особливості відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам, а також фізичним особам-підприємцям збройною агресією Російської Федерації. Він передбачає види шкоди, порядок її відшкодування та джерела забезпечення. Також відповідно до вказаного законопроекту має бути створений Реєстр потерпілих внаслідок збройної агресії – єдина державна інформаційно-телекомунікаційна система, яка, зокрема, призначена для збирання, накопичення, обробки, зберігання та захисту інформації про потерпілих внаслідок збройної агресії Російської

Федерації та завданих ним збитків тощо. Такий Реєстр допоможе забезпечити облік потерпілих осіб, права яких порушено внаслідок збройної агресії, та сприяння у реалізації постраждалими особами прав та гарантій, захист яких передбачений Конституцією України та іншими законодавчими актами.

Незалежно від того, яким саме буде механізм відшкодування завданої шкоди, необхідно враховувати положення чинного цивільного законодавства:

1) шкода, завдана особі і майну фізичної особи або завдана майну юридичної особи, держави підлягає відшкодуванню в повному обсязі особою, яка її завдала;

2) способами відшкодування шкоди є відшкодування збитків та відшкодування шкоди в натурі. Відшкодування шкоди шляхом покладення на відповідальну за неї особу обов'язку надати річ того ж роду і якості, виправити пошкоджену річ, іншим шляхом відновити попереднє становище в натурі, застосовується, якщо за обставинами справи цей спосіб відшкодування шкоди можливий.

Якщо відшкодування шкоди в натурі неможливе, потерпілому відшкодовуються в повному обсязі збитки відповідно до реальної вартості втраченого майна на момент розгляду справи або виконання робіт, необхідних для відновлення пошкодженої речі та усунення інших негативних наслідків неправомірних дій заподіювача шкоди.

Як при відшкодуванні шкоди в натурі, так і при відшкодуванні завданих збитків грошми потерпілому також відшкодовується упущена вигода – доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене.

3) в разі загибелі фізичної особи відшкодуванню підлягають:

- шкода, завдана смертю годувальника;
- витрати на поховання;
- моральна шкода.

Хочеться сподіватися, що законодавчі зміни встановлять чіткий та прозорий механізм розрахунку розміру завданої шкоди. А поки необхідна нормативно-правова база перебуває у стадії розробки, потерпілим особам варто зосередити свою увагу на формуванні належної доказової бази на підтвердження фактів знищення (пошкодження) майна, що є важливим етапом отримання належного відшкодування та поновлення порушених прав.

Список використаних джерел

1. Інструкція про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України : наказ Міністерства

оборони України від 23 берез. 2017 р. № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text>.

2. Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : постанова Кабінету Міністрів України від 20 берез. 2022 р. № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>.

3. Про відшкодування шкоди завданої потерпілому внаслідок збройної агресії Російської Федерації : проект Закону України від 17 трав. 2022 р. № 7385. URL: <https://itd.rada.gov.ua/bill№fo/Bills/Card/39602>.

Бондаренко Марина Сергіївна,
суддя Дарницького районного суду
м. Києва, кандидат юридичних наук

УЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ОЗНАКА, ЩО КВАЛІФІКУЄ ЗЛОЧИН

24 лютого 2022 року розпочалось повномасштабне вторгнення РФ в Україну й наразі минув третій місяць як Україна дає достойну відсіч цій збройній агресії. Відповідно такі зміни життя суспільства знаходять відображення й у праві, зокрема й нормах закону України про кримінальну відповідальність. Вирішення дискусійних питань кваліфікації кримінальних правопорушень (далі – КП), що вчинені в умовах воєнного стану, мають важливе значення, оскільки й в цих умовах розвиток науки кримінального права продовжується, а питання справедливості правосуддя не стає менш важливим.

Ознака, що кваліфікує або особливо кваліфікує злочин, – «в умовах воєнного стану» наявна у 30 складах КП, що містяться у 5 розділах Особливої частини КК. З названих 30 складів, найбільша їх кількість розміщена у розділі XIX «КП проти встановленого порядку несення військової служби (т. зв. військові КП)». Водночас хотілось би відмітити, що ці норми (ч. 4 ст. 402, ч. 3 ст. 403, ч. 4 ст. 404, ч. 4 ст. 405, ч. 5 ст. 407, ч. 4 ст. 408, ч. 4 ст. 409, ч. 4 ст. 410, ч. 4 ст. 411, ч. 3 ст. 413, ч. 3 ст. 418, ч. 3 ст. 419, ч. 3 ст. 420, ч. 3 ст. 421, ч. 4 ст. 425, ч. 4 ст. 426, ч. 5 ст. 426-1, ч. 3 ст. 428, ч. 2 ст. 435) не зазнали змін після 24 лютого 2022 року саме стосовно цієї кваліфікуючої ознаки, але проблемні питання щодо кваліфікації не залишаються поза увагою науковців й сьогодні [1, с. 196].

Законами від 24.03.2022 № 2149-IX, № 2155-IX викладено у новій редакції ч. 5 ст. 361 КК (несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних